

Zirai Amaçla Gerçekleştirilen Hukuki İşlemlerin Tüketici İşlemleri Bakımından Değerlendirilmesi*

Evaluation of Legal Transactions for Agricultural Purposes in Terms of Consumer Transactions

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Kağan ZENGİN**

Öz

Çalışmamız zirai amaçla gerçekleştirilen hukuki işlemlerin tüketici işlemi kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği meselesini ele almaktadır. Kanun koyucu; tüketici, satıcı, sağlayıcı ve tüketici işlemi kavramlarını tanımlarken amaç unsuruna önem vermiştir. Bir hukuki işlemin tüketici işlemi sayılıp sayılmayacağı, işlemi yapan taraflardan birisinin ticari veya mesleki olmayan bir amaçla hareket etmesi ve diğer tarafın ise ticari veya mesleki amaçlarla tüketiciye mal veya hizmet sunmasıyla belirlenir. Genellikle, tüketiciye mal veya hizmet sunan tarafın profesyonel bir girişimci (satıcı veya sağlayıcı) olduğunu belirlemek kolaydır. Ancak işlemin diğer tarafının tüketici olarak kabul edilebilmesi için gerekli unsurların varlığını tespit etmek bazen zor olabilir. Kanunun belirttiği şekilde amaç unsuru üzerinden tarafların tüketici olup olmadığı tespit edilmelidir. Ancak bu kavram soyut olup, somut olayın incelenmesi ve profesyonel girişimci karşısında sözleşmeye taraf olanın amacının somutlaştırılması gereklidir.

* **Makalenin Geliş Tarihi/Received:** 08.07.2024, **Makalenin Kabul Tarihi/Accepted:** 23.08.2024.

İntihal/Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir./This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

“Bu çalışma, Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi tarafından 5-6 Mart 2024 tarihleri arasında Kırıkkale’de düzenlenen Tüketici Hukuku Sempozyumu’nda aynı başlıktaki sözlü bildirden türetilmiştir.” (Yazarın etik kurallara ilişkin notu.)

** Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi (e-posta/e-mail: huseyin.zengin@gop.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8414-8739).

Kanunda “*ticari veya mesleki amaç*” kavramı yer alsa da “*zirai amaç*” kavramına değinilmemiştir. Zirai amaçlarla hareket eden sözleşme tarafının da tüketici olup olmadığı değerlendirilmelidir. Profesyonel girişimci karşısında zirai amaçlarla hareket eden taraf, bu faaliyetleri mesleki veya ticari amaçlar çerçevesinde gerçekleştiriyorsa, yaptığı hukuki işlemler tüketici işlemi niteliğinde değildir. Öte yandan, zirai amaçlarla ve aynı zamanda ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden bireylerin varlığı göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle, “*zirai amaç*”, tüketici işlemi olarak kabul edilmeye engel oluşturmaz ve tüketici işleminin tespitinde tarımsal faaliyetin ticari veya mesleki amaçla gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğine bakılmalıdır. Taraflardan birinin profesyonel girişimci olduğu zirai amaçla gerçekleştirilen bir hukuki işlem, diğer tarafça ticari veya mesleki olmayan bir amaçla yapılmışsa, bu işlem tüketici işlemi olarak kabul edilmelidir. Ancak profesyonel girişimci karşısında güdülen zirai amaç aynı zamanda ticari veya mesleki bir amaç içeriyorsa, zirai amaçla gerçekleştirilen hukuki işlem tüketici işlemi olarak kabul edilmemelidir.

Anahtar Kelimeler: Tüketici, tüketici işlemi, çiftçi, zirai amaç, ziraat.

Abstract

Our study addresses the issue of whether the legal transactions performed for agricultural purposes shall be considered within the scope of consumer transactions. While defining the concepts of consumer, seller, provider and consumer transaction, the legislator has emphasised the purpose element. Whether a legal transaction is a consumer transaction is determined by the fact that one of the parties to the transaction acts for a commercial or non-professional purpose and the other party provides goods or services to the consumer for commercial or professional purposes. Usually, it is easy to determine that the party providing goods or services to the consumer is a professional entrepreneur. However, the existence of the elements necessary for the other party to the transaction to be considered a consumer can sometimes become complicated. It should be determined whether the parties are consumers based on the purpose element as specified by the law. However, this concept is abstract and it is necessary to examine the concrete case and concretise the purpose of the party to the contract against the professional entrepreneur.

Although the concept of “commercial or professional purpose” is included in the Law, the concept of “agricultural purpose” is not mentioned. It should be evaluated whether the contracting party acting for agricultural purposes is also a consumer. If the party acting for agricultural purposes against the professional entrepreneur carries out these activities within the framework of professional or commercial purposes, his legal transactions are not consumer transactions. On the other hand, the existence of individuals acting for agricultural purposes and at the same time for commercial or non-professional purposes should be taken into consideration. Therefore, “agricultural purpose” does not constitute an obstacle to be accepted as a consumer transaction, and in determining the consumer transaction, it should be considered whether the agricultural activity is carried out for commercial or professional purposes. If one of the parties is a professional entrepreneur (seller or supplier) and the other

party has a non- commercial or non-professional purpose, this transaction should be considered as a consumer transaction. However, if the agricultural purpose pursued against the professional entrepreneur also includes a commercial or professional purpose, the legal transaction performed for agricultural purposes should not be accepted as a consumer transaction.

Keywords: Consumer, consumer transaction, farmer, agricultural purpose, agriculture.

GİRİŞ

Çalışmamızda, zirai amaçla gerçekleştirilen hukuki işlemlerin tüketici işlemi olarak değerlendirilme olasılığı incelenmektedir. Konunun tercih edilmesinin temelinde, “zirai amaç” kavramının Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'da yer almaması ve doktrin ile uygulamada, zirai amaçla gerçekleştirilen hukuki işlemlerin tüketici işlemi bağlamında değerlendirilmesindeki belirsizlikler bulunmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde, tüketici işleminin tanımı ve temel unsurları kısaca açıklanmıştır. İkinci bölümde, “zirai amaç” kavramının tanımı yapılarak, bu kavramın Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'da yer almamasının yerindeliği ele alınmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde, zirai amaçla gerçekleştirilen hukuki işlemler ticari iş, adi iş ve tüketici işlemi ayrımı açısından incelenmiştir. Bu bölümde ticari iş ve adi iş ayrımına kısaca değinilirken, aynı zamanda Yargıtay'ın zirai amaçla gerçekleştirilen hukuki işlemlerde tüketici işlemleri açısından benimsediği temel yaklaşım da detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Çalışmada son olarak zirai amaçla gerçekleştirilen hukuki işlemlerin tüketici işlemi olarak değerlendirildiği durumlarda ortaya çıkan uyumsuzlukların çözüm yöntemleri incelenmiştir.

I. TÜKETİCİ İŞLEMİ

A. Tüketici İşleminin Genel Özellikleri

Hukuki işlem, hukukun kendisine sonuç bağladığı irade açıklaması ya da açıklamaları şeklinde tanımlanabilir.¹

¹ M Kemal Oğuzman ve Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt I (14. bs, Vedat Kitapçılık 2016) 36; O Gökhan Antalya, *Medeni Hukuk (Giriş - Temel Kavramlar - Başlangıç Hükümleri)*, Cilt 1 (3. bs, Seçkin Yayınevi 2019) 233; Mustafa Alper Gümüş, *Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri* (Yetkin Yayınları 2021) 94; Rona Serozan, *Medeni Hukuk Genel Bölüm Kişiler Hukuku* (4. bs, Vedat Kitapçılık 2013) 313; Mehmet Ayan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (11. bs, Seçkin Yayınevi 2016) 117; “İrade açıklaması belirli bir hukuki sonucun doğması arzu edilerek yapılmışsa ve hukuk düzeni de bu arzuya o hukuki sonucu bağlamışsa ortada bir "hukuki işlem" var demektir.”, M Kemal Oğuzman ve Nami Barlas, *Medeni Hukuk* (21. bs, Vedat Kitapçılık 2015) 173; “Belirli bir hukuki sonuca yönelmiş irade açıklamalarıdır.”, Cem Baygın ve Ahmet Nar, *Medeni Hukuk Dersleri- I Başlangıç Hükümleri ve Kişiler Hukuku* (4. bs, Yetkin Yayınları 2023) 161; “Bir ya da birden çok kişinin hukuk düzeninin sınırları içerisinde hukuki sonuç doğurmaya, yani bir hakkı veya hukuki ilişkiyi kurmaya, değiştirmeye ya da ortadan kaldırmaya yönelik irade açıklaması ya da açıklamalarına hukuki işlem denir.”, Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (25. bs, Yetkin Yayınları 2020) 166; “Belirli bir hukuki sonucun gerçekleştirilmesine yönelik arzuyu açıklayan irade beyanına, hukuk düzenince sonuç bağlanması halinde bir hukuki işlem söz konusu olur.”, Hüseyin Altaş, *Medeni Hukuk Başlangıç Hükümleri*

Tüketici işlemi ise Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (TKHK)² m 3/1'de tanımlanmıştır. Bu tanımlamaya göre “mal veya hizmet piyasalarında kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiler ile tüketiciler arasında kurulan, eser, taşıma, simsarlık, sigorta, vekâlet, bankacılık ve benzeri sözleşmeler de dâhil olmak üzere her türlü sözleşme ve hukuki işlem” tüketici işlemidir.³ Tüketici işlemleri kural olarak iki taraflı hukuki işlemlerdir. İstisnai hallerde tek taraflı hukuki işlemlerin de tüketici işlemi olmasının önünde bir engel bulunmamaktadır.⁴ Yukarıdaki tanıma göre tüketici işleminden bahsedebilmek için üç unsurun birlikte varlığı gerekir.⁵ Birinci unsur taraflardan birisinin tüketici olmasıdır. İkinci unsur tüketiciyle işlem yapan karşı tarafın profesyonel bir girişimci⁶ (satıcı veya sağlayıcı) olmasıdır. Üçüncü unsur ise işleme konu olan mal veya hizmetin TKHK'daki tanıma uygun niteliklere sahip olmasıdır.

Kanunda sözleşme tipleri için yapılan sayma, tüketici işlemlerini sınırlı sayı (*numerus clauses*) ilkesine tabi tutmamaktadır.⁷ Kanunda sayılmasa da tüketici işleminin tanımlamasına uygun olan her hukuki işlem tüketici işlemi olabilir.⁸ İlgili işleme TKHK'deki hükümlerden farklı hükümlerin uygulanması o hukuki işlemin tüketici işlemi sayılmasının önünde bir engel teşkil etmez.

Tüketici işleminin dar yorumlanması kanun koyucunun tüketiciyi koruma amacının önüne geçmektedir. Diğer taraftan tüketici işleminin çok geniş yorumlanması ise adi iş ve ticari işin alanını oldukça daraltmaktadır. Tüketici işleminin tespit edilmesi için hukuki işlemin tarafları ve konusu

(*TMK m 1-7*) (Yetkin Yayınları 2018) 214; Hukuki işlem yerine kullanılan “hukuksal işlem” ifadesi için bkz Ahmet M Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (17. bs, Turhan Kitabevi 2013) 39; Yalçın Kavak, *Medeni Hukukun Temel Kavram ve Kurumları* (2. bs, Legal Yayınevi 2019) 307.

² 7.11.2013 tarih ve 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (RG 28.11.2013/28835).

³ Kanuni tanımlamada “sözleşme ve” ibaresi fazlalık oluşturmaktadır. Zira her sözleşme aynı zamanda hukuki işlemidir. Cümlenin “her türlü hukuki işlem” şeklinde sonlandırılması tüketici işleminin manasının ortaya çıkmasında yeterli olurdu.

⁴ Şebnem Akipek Öcal ve İlhan Kara, *Tüketici Hukuku Ders Kitabı* (2. bs, Yetkin Yayınları 2023) 38; Tek tarafın borç altına girdiği hukuki işlemlere verilebilecek örnek ilan yoluyla ödül sözü verme olabilir. İlan yoluyla ödül sözü veren profesyonel girişimci ise ve ödül kazanacak kimseler de tüketici ise tek taraflı hukuki işlemin tüketici olması söz konusu olabilir. Bkz Şebnem Akipek Öcal ve diğerleri, *Tüketici Hukukunda Uzman Arabuluculuk* (Şebnem Akipek Öcal ve Abdülkerim Yıldırım ed, Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı 2021) 23 dn 73; İlan yoluyla ödül sözü verme hukuki işlemi için bkz Ali Naim İnan, *Türk Hukukunda İlan Suretiyle Yapılan Vaadler* (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınlarından No: 154 1961).

⁵ Akipek Öcal ve diğerleri (n 4) 24.

⁶ Çalışmamızda satıcı ve sağlayıcıyı kapsayacak şekilde zaman zaman “profesyonel girişimci” ifadesi tercih olunmuştur. Profesyonel girişimci ticari veya mesleki bir faaliyet yürüttüğü için işin uzmanı olması dolayısıyla bu tabir kullanılmıştır. Yalnızca “girişimci” ibaresi kullanan eser için bkz Akipek Öcal ve Kara (n 4) 37.

⁷ Aydın Zevkliler ve Çağlar Özel, *Tüketicinin Korunması Hukuku* (Seçkin Yayınevi 2016) 77 vd; Akipek Öcal ve Kara (n 4) 39.

⁸ Nitekim KARA'ya göre de “...tüketicinin, ticari veya mesleki olmayan amaçlarla yaptığı ve karşı tarafın gelir elde etmek amacı ile bu işi yapan satıcı, sağlayıcı, imalatçı, ithalatçı, bayii, acente, kredi veren (müteşebbis-girişimci) olan her türlü sözleşme tüketici sözleşmesi sayılır.” İlhan Kara, *Tüketici Hukuku* (3. bs, Yetkin Yayınları 2023) 71.

tespit edilmeli ve buna göre hareket edilmelidir. Bir hukuki işlemin tüketici işlemi olup olmadığı meselesi aynı zamanda hukuk uyumsuzluklarının çözümünde görev konusunu ilgilendirmektedir. Görevli mahkemenin tespit edilmesi ise kamu düzenini ilgilendirdiğinden söz konusu hukuk uyumsuzluklarının çözümünde hangi mahkemenin görevlendirileceği re'sen araştırılmalıdır.

B. Tüketici İşleminin Unsurları

1. Tüketici

Tüketici, gerçekleştirilen tüketici işleminde mesleki veya ticari amaçla hareket etmeyen taraftır.⁹ Tüketici gerçek veya tüzel kişi¹⁰ olabilir. Kanun koyucu, tüketicinin tanımını yaparken amaç unsurundan hareket etmiştir.¹¹ Amacın tespit edilmesi ise oldukça zordur.¹²

Bir malın aşınması, biçim değiştirmesi, tükenmesi, azalması veya değerini yitirmesi şeklindeki kullanım, tüketim amacıyla yapılan kullanımdır.¹³ Mal veya hizmet alımı ticari veya mesleki olmayan amaçlarla gerçekleştirilmiş olmalıdır. Bir malı olduğu gibi ya da işleyerek bir başkasına satmak veya çıkar karşılığı devretmek suretiyle satın alan, başka bir anlatımla kendisi satıcı konumuna geçmek için satın alan kişi tüketici değildir.¹⁴ Ancak bir malı özel kullanımı için edinen bir kimse bu malı daha sonra başkalarına satabilir. Bu durumda ilk satın alma işlemi tüketici işlemi sayılmalı ve tarafın da tüketici olmasına bir engel olmamalıdır. Zira bir malı edindikten ve kullandıktan sonra tüketicilerin de bu malı başkalarına satmaları mümkün olmalıdır.¹⁵ Öte yandan bir kişi mal alım satımını sürekli bir kazanç elde etme niyetiyle gerçekleştiriyorsa bu kişinin ticari ya da mesleki bir amaçla hareket ettiğini kabul etmek ve kendisini tüketici saymamak gerekir.

⁹ Tüketici işleminde temel unsur tüketicidir. Akipek Öcal ve Kara (n 4) 39; Sözleşmenin tarafı olmayanlar da tüketici sayılabilir. “Örneğin eşi veya tarafından kendisine cep telefonu hediye edilen kişi de tüketicidir.”, Kara (n 8) 164.

¹⁰ Bu noktada kanun koyucu Avrupa Birliği'nin tüketiciye ilişkin düzenlemelerinden ayrılmıştır. Avrupa Birliği Hukukuna göre yalnızca gerçek kişiler tüketici olabilir. Bkz Zevkliler ve Özel (n 7) 91; Öte yandan Türk Hukuku açısından da bir değerlendirme yapılacak olursa, tüzel kişilerin niteliği gereği dernek, vakıf, KİT'ler ve meslek odaları gibi özellik gösteren tüzel kişilerin tüketici sayılabileceği ve fakat ticari şirketlerin ise tüketici sayılamayacağı açıktır. Örneğin, Anonim Şirketin işlemleri bakımından sözleşmeye taraf olan şirket hiçbir şekilde tüketici sayılmamalıdır. Zira bu şirketlerin yaptıkları tüm işlemler bakımından amacı ticaridir. Amacın ticari olması ise tüketici sayılmaya engel teşkil eder. Bu durumun tek istinası ise paket tur sözleşmelerine katılan sıfatıyla şirketlerin taraf olması halidir. Bkz Akipek Öcal ve Kara (n 4) 44.

¹¹ Akipek Öcal ve Kara (n 4) 31.

¹² Doktrinde hukuki işlemlerde salt arızî kâr elde amacı bulunan tarafın tüketici sayılmasının önünde bir engel olmadığı ifade edilmektedir. Bkz Akipek Öcal ve Kara (n 4) 32.

¹³ Zevkliler ve Özel (n 7) 94.

¹⁴ Zevkliler ve Özel (n 7) 94.

¹⁵ TBK'nin satış sözleşmesini düzenleyen hükümleri kapsamında bir değerlendirme yapılacak olursa; tüketici olarak bir malı edinen kişinin daha sonra bu malı başkasına satması durumunda taraf olduğu bir hukuki işlemde malı devretme yükümlülüğü altına giren tüketici tarafı “satıcı” olarak belirlenmelidir. Ancak TBK kapsamına göre ifade edilen satıcı kavramıyla TKHK bağlamında açıklanan satıcı aynı anlama gelmez. TKHK'deki satıcı, esnaf ya da tacir gibi profesyonel bir girişimci olmalıdır.

Bir mal veya hizmetin karma amaçlı (hem ticari veya mesleki hem de tüketim amacıyla) edinilmesi durumunda bu işlemin tarafının da tüketici sayılmaması gerekir.¹⁶ Bir işletmede edinilen bir otomobil hem işletme için hem de kişisel kullanım için satın alınmış olabilir. Muhasebe tekniği açısından bu işlemler bölünemeyeceğinden karma amaçlı işlemlerde malı ya da hizmeti edinen sözleşme tarafının tüketici sayılmaması gerekir.¹⁷

2. Profesyonel Girişimci

Profesyonel girişimci, TKHK'de tanımı yapılan satıcı veya sağlayıcı kavramlarını karşılamaktadır. Satıcı; *“kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla tüketiciye mal sunan ya da mal sunanın adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiyi”* ve sağlayıcı ise; *“kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla tüketiciye hizmet sunan ya da hizmet sunanın adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiyi”* şeklinde tanımlanmıştır. Satıcı ve sağlayıcının gelir elde etme amacı vardır.¹⁸ Satıcı veya sağlayıcı hizmet veya malı ivazlı olarak sunmaktadır. Satıcının sözleşmeye taraf olduğu işlemin konusu mal iken sağlayıcının taraf olduğu işlemin konusu ise hizmettir.

Gerçek veya tüzel kişiler satıcı ya da sağlayıcı olabilir. Tüzel kişi satıcı veya sağlayıcıya verilebilecek en tipik örnek tüketicilere mal veya hizmet sunan ticaret şirketleridir. Ticari işletme işleten dernek veya vakıflar da satıcı veya sağlayıcı olabilir. Kamu tüzel kişilerinin de satıcı veya sağlayıcı olarak kabul edilmesine bir engel yoktur.¹⁹ Tüketicilere mal veya hizmet sunan yerel yönetimler kamu tüzel kişisi olan satıcı veya sağlayıcıya örnek verilebilir.

Tüketiciye mal veya hizmet sunan ve ticari ya da mesleki amaçla hareket eden taraf satıcı veya sağlayıcıdır. Bu bağlamda satıcı ve sağlayıcının esnaf ya da tacir olmasının bir önemi yoktur.²⁰ Esnaf da tüketici işleminin profesyonel girişimci tarafını teşkil edebilir. Öte yandan bir kişinin TKHK açısından satıcı sayılması için bu kişinin amacında bir süreklilik aranmalıdır. Sırf arzi bir kar elde etmek için birkaç kez mal satan kişi TKHK bağlamında satıcı olarak kabul edilemez. Örneğin, (A) kendi kullanımı için bir cep telefonu satın aldığı anda bu telefonu satın aldığı teknoloji mağazası satıcı ve (A) ise tüketicidir. (A) bu cep telefonunu bir süre kullandıktan sonra (B)'ye satarsa yapılan bu ikinci satış sözleşmesi bir tüketici işlemi sayılamaz. (A), TKHK bakımından satıcı değildir. Cep telefonunu satmış olması (A)'nın ilk işlem bakımından tüketici sıfatına sahip olmadığı sonucuna götürmemelidir. (A) ve (B) arasındaki hukuki işlem ne tüketici işlemi ne de ticari işittir.²¹

¹⁶ Aksi görüş ve diğer görüşler için bkz Sezer Çabri, *Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi* (2. bs, Adalet Yayınevi 2021) 91.

¹⁷ Zevkliler ve Özel (n 7) 97.

¹⁸ Akipek Öcal ve Kara (n 4) 34–35.

¹⁹ Kamu yararına dernek veya vakıflar ticari işletme işletseler dahi tacir sayılmasalar da TKHK bağlamında “satıcı veya sağlayıcı” olarak kabul edilmelidir.

²⁰ Zevkliler ve Özel (n 7) 98.

²¹ Ayrıca telefonun nihai kullanıcısı olan (B) de teknoloji mağazası, üretici ve ithalatçı karşısında tüketici sayılmalıdır.

3. Tüketici İşleminin Konusu

Tüketici işleminin konusu, TKHK’de tanımlanan mal veya hizmettir. Hem mal hem de hizmetin tüketici işlemine konu olması için tüketiciye bedel karşılığında taahhüt edilmesi gerekir. Bedelsiz (ivazsız) gerçekleştirilen –örneğin hatır için gerçekleştirilen- hukuki işlemler tüketici işlemi olarak nitelendirilemez.

Mal, “alışverişe konu olan; taşınır eşya, konut veya tatil amaçlı taşınmaz mallar ile elektronik ortamda kullanılmak üzere hazırlanan yazılım, ses, görüntü ve benzeri her türlü gayri maddi malları” ifade etmektedir. Konut ve tatil amaçlı taşınmazların da mal kavramına dâhil edilmesiyle tüketicilere önemli bir korunma imkânı sağlanmıştır. Taşınmaz kavramından anlaşılması gereken ise TMK hükümlerine göre tespit edilmelidir.²² TMK m 704’e göre “arazi, tapu siciline kaydedilen bağımsız ve sürekli haklar ile kat mülkiyetine tabi bağımsız bölümler” taşınmaz olarak kabul edilir.²³ Ancak taşınmazlar bakımından yalnızca konut ve tatil amaçlı olanlar mal niteliğinde öngörülmüştür. Bu nedenle bu amaçlar dışında kullanılan taşınmazlar TKHK bakımından mal olarak kabul edilmez ve tüketici işlemine konu olamaz. Örneğin bir tarla tarımsal arazi niteliğine sahiptir ve ziraat amacıyla kullanılmaktadır. Tarımsal arazi; konut ya da tatil amaçlı kullanılmadığından TKHK bağlamında mal olarak kabul edilmemelidir.

Eşya hukukundaki taşınır eşya ile TKHK bağlamında taşınır mallar aynıdır.²⁴ Taşınır mülkiyetinin konusu ise TMK m 762’de: “nitelikleri itibarıyla taşınabilen maddi şeyler ile edinmeye elverişli olan ve taşınmaz mülkiyetinin kapsamına girmeyen doğal güçler” şeklinde belirtilmiştir. Taşınır²⁵ için TKHK’de bir kısıtlama getirilmediğinden tarımsal ürünlerin de tüketici işlemi bakımından mal kavramı içerisinde değerlendirilmesinde bir sakınca yoktur.²⁶ Ayrıca gayri maddi

²² Özüne zarar verilmeksizin bir yerden başka bir yere götürülemeyen eşya taşınmaz eşyadır. Taşınmaz-taşınır eşya ayrımı için bkz M Kemal Oğuzman, Özer Seliçi ve Saibe Oktay-Özdemir, *Eşya Hukuku* (22. bs, Filiz Kitabevi 2020) 14; Lale Sirmen, *Eşya Hukuku* (10. bs, Yetkin Yayınları 2022) 13; Jale Akipek, Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, *Eşya Hukuku* (2. bs, Beta Yayınevi 2018) 32; Ahmet M Kılıçoğlu, *Eşya Hukuku* (Turhan Kitabevi 2021) 314; Turhan Esener ve Kudret Güven, *Eşya Hukuku* (8. bs, Yetkin Yayınları 2019) 49; Turgut Akıntürk, *Eşya Hukuku* (Beta Yayınevi 2009) 32; O Gökhan Antalya, *Eşya Hukuku Giriş Temel Kavramlar Genel İlkeler*, Cilt 1 (Legal Yayınevi 2017) 50; Mehmet Akçaal, *Eşya Hukuku* (Yetkin Yayınları 2021) 21; Şeref Ertaş, *Eşya Hukuku* (Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi 2012) 8.

²³ Tapu kütüğüne kaydedilebilen taşınmazlar da TMK m 704’le uyum içerisinde TMK m 998/I’de belirtilmiştir.

²⁴ Murat Aydoğdu ve Nalan Kahveci, *Tüketici Hukuku Dersleri* (Adalet Yayınevi 2021) 107.

²⁵ Uygulamada tüketici işleminin konusunu oluşturan mallar çoğunlukla taşınır mallardır. Çabri (n 16) 126.

²⁶ İmalatçının sorumluluğu kapsamında AB Yönergesinde tarımsal mallar kapsam dışı bırakılsa da Türk Hukuku açısından böyle bir ayırım yapılmamıştır. Yargıtay vermiş olduğu bir kararda da tarımsal bir malın ticari veya mesleki amaçla edinildiğinden bahisle tüketici işlemi kapsamında değerlendirilmemesi yönünde karar vermiştir: “Davacı, satmak amacıyla ürettiği karanfil çiçeklerinin davalıdan alınan fidelerinin hastalıklı çıkması nedeniyle, uğranılan zararın tazminini istemiştir. 4077 sayılı yasanın 3. maddesinin f bendinde tüketici, bir mal veya hizmeti özel amaçlarla satın alarak nihai olarak kullanan veya tüketen gerçek veya tüzel kişi olarak tanımlanmıştır. Davacı ise, bu tanımlamanın dışında kalan bir kişidir. Zira satmak amacıyla çiçek üretmektedir. Bu çiçekleri nihai olarak kullanan veya tüketen kişi değildir. 4077 sayılı yasa, ancak tüketicilerin açacağı davaların tüketici mahkemelerinde görüleceğini öngörmüştür (T.K.H.K. madde 23/1). Görülmekte olan dava, 4077 sayılı yasanın tarif ettiği anlamda tüketici tarafından açılmamış bulunduğundan, davanın

mallar da tüketici işleminde “mal” unsuru olarak yer alabilir.²⁷

Hizmet kavramı, “bir ücret veya menfaat karşılığında yapılan ya da yapılması taahhüt edilen mal sağlama dışındaki her türlü tüketici işleminin konusunu” karşılamaktadır. Hizmetin tanımlanmasında olumsuz bir ifade bilerek tercih edilmiş; böylece hizmetin kapsadığı alan oldukça genişlemiş ve tüketiciye daha fazla korunma imkânı sağlanmıştır.²⁸ Hizmet, bedeni veya fikri çabayla ya da bu iki çabanın birleşmesiyle gerçekleştirilebilir.²⁹ Bir evin boyanması bedeni çabaya, bir projenin çizilmesi fikri çabaya ve bir binanın dış cephesinin bir proje hazırlanarak boyanması ise hem bedeni hem de fikri çabaya örnek gösterilebilir.³⁰

II. ZİRAİ (TARIMSAL) AMAÇLA YAPILAN HUKUKİ İŞLEMLER

A. Zirai Amaç

Genel olarak sözleşmelerin tarafları belirli bir sonuca ulaşmak için hareket etmektedir. Aslında, taraflar hak elde etmek veya yükümlülük altına girmek için sözleşmeyle bağlanma arzusuna temelde sahip değildir.³¹ İhtiyaç duyduğu değere ulaşma arzusu kişileri sözleşme yapmaya iter. Sözleşme bir amaç değil, araçtır. Bu araç sayesinde taraflar amacına ulaşır. Zirai (tarımsal) amaçla hukuki işlemler tesis edilebilmesi mümkündür. Öte yandan zirai amaç kavramı, uygulamada ve doktrinde kullanılmakla birlikte bu kavramın ne kanunda ne de doktrinde doğrudan doğruya bir tanımı yapılmıştır. “Zirai” ve “tarımsal” kelimeleri aynı anlamlara gelmektedir. Bu nedenle öncelikle “tarım” kavramının tanımlanması yapılacak ve zirai amaç kavramı açıklanmaya çalışılacaktır.

Türk Dil Kurumu güncel sözlüğünde tarım: “Bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretilmesi,

genel mahkemede görülmesi gerekir. Mahkemece bu yön görülmezsizin, tüketici mahkemesi sıfatıyla davaya bakılarak sonuçlandırılması bozma nedenidir.” Y 13 HD, E 1999/3176, K 1999/4810, T 14.06.1999. Zevkliler ve Özel (n 7) 1112. Ayrıca bkz TKHK kapsamında sadece taşınır değil, Avrupa ülkelerinden farklılık arz edecek şekilde konut ve tatil amaçlı taşınmaz mallar da mal kavramının içerisine dâhil edilmiştir. Avrupa Konseyinin 25 Temmuz 1985 tarihli direktifinin 2. maddesine göre malların özellikleri şu şekildedir:

“1- Mal ticaret konusu olmalıdır. Ticaret konusu olmaktan anlaşılması gereken kazanç sağlamak maksadıyla malın satılması, kiralanması, leasing yoluyla kullanılması gibi ihtimallerdir. Ticaret konusu olan her şey kanun bağlamında mal sayılmalıdır. Ticaret konusu sayılma satıcı bakımından söz konusudur. Tüketici bakımından ise alışveriş konusu olan bir mal söz konusudur.

2- İlkel tarımsal ürünler mal kavramının dışındadır. Toprak işlenerek elde edilen sebze ve meyve, hayvancılıkla elde edilen işlenmemiş et ve süt kanun anlamında mal sayılmaz. Ancak bunlar endüstriyel yöntemlerle işlenerek piyasaya sürülürse mal olarak kabul edilir. Örneğin, domatesten yapılan salça maldır.

3- Avlanma sonucu elde edilen şeyler mal sayılmaz.

4- Elektrik akımı ve tesisatı mal sayılır.

Başka bir taşınmazın bütünüyle parçası haline gelecek şekilde bir araya getirilen taşınır da maldır. Örneğin bir binadaki su borusu da mal olarak kabul edilmelidir.” Zevkliler ve Özel (n 7) 100–101.

²⁷ “...elektronik ortamda kullanılmak üzere hazırlanan yazılım, ses, görüntü ve benzeri her türlü gayri maddi malları” (TKHK m 3/1/h). Tereddüt yaşanması hâlinde mal kavramının geniş yorumlanması gerektiği hakkındaki görüş için bkz Akipek Öcal ve Kara (n 4) 35.

²⁸ Akipek Öcal ve Kara (n 4) 36.

²⁹ Zevkliler ve Özel (n 7) 101.

³⁰ Benzer örnekler için bkz Zevkliler ve Özel (n 7) 101; Aydoğdu ve Kahveci (n 24) 108.

³¹ Ferhat Canbolat, ‘Hukuki İşlemlerde “Amaç” (2012) 20 Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 61, 75.

kalite ve verimlerinin yükseltilmesi, uygun koşullarda korunması, işlenip değerlendirilmesi ve pazarlanması; ziraat, kültür.” şeklinde tanımlanmıştır.³² 5488 sayılı Tarım Kanunu (TK³³) m 3'te tarımın; “doğal kaynakları uygun girdilerle birlikte kullanarak yapılan her türlü üretim, yetiştirme, işleme ve pazarlama faaliyetlerini” ve tarımsal üretimin ise “toprak, su ve biyolojik kaynaklar ile birlikte tarımsal girdiler kullanılarak yapılan bitkisel, hayvansal, su ürünleri, mikroorganizma ve enerji üretimini” ifade ettiği belirtilmiştir. Bu açıklamalar kapsamında zirai (tarımsal) kavramı “tarımla ilgili olan” ifadesiyle anlandırılabilir. O halde zirai amaç, tarımla ilgili olan amaçtır. Zirai amaçla yapılan hukuki işlemler sayesinde bu işlemi yapanlar toprağı işleyerek mahsul elde edebilmekte ve hayvan yetiştirebilmektedir. Örneğin, toprağı işleyerek hububat, sebze veya meyve üretmek, küçük ve büyük baş hayvan yetiştirip bunlardan ürün elde etmek gibi faaliyetler zirai niteliktedir. Bu faaliyetlere hizmet eden hukuki işlemler ise zirai amaçla yapılan hukuki işlemlerdir. Gelir Vergisi Kanunu'nda (GVK)³⁴ “ticari, mesleki ve zirai” kavramları sıklıkla kullanılmıştır. Nitekim GVK m 52'de zirai faaliyetle ilgili ayrıntılı bir düzenleme yer almaktadır. Buna göre, zirai faaliyetten elde edilen kazanç zirai kazançtır (GVK m 52/I). Kanun koyucu gelir vergisi bakımından, zirai kazancı ticari ya da mesleki kazanç ayırımından farklı konumlandırmıştır. Kanundaki tanımlamaya göre “zirai faaliyet” arazide, deniz, göl ve nehirlerde, ekim, dikim, bakım, üretme, yetiştirme ve ıslah yollarıyla veya doğrudan doğruya doğadan yararlanarak bitki, orman, hayvan, balık ve bunlardan ürün elde etmeyi, bunların avlanmasını, avcılar ve yetiştiricileri tarafından korunmasını, taşınmasını, satılmasını veya başka bir şekilde bunlardan faydalanılmasını ifade etmektedir (GVK m 52/II). Bitkilerin doğrudan doğruya bir arazide ekimi ve dikiminin yapılmaması bu faaliyetin zirai nitelikte olmadığını göstermez (GVK m 52/III). Ayrıca Kanun erkek damızlık beslenmesi ve çiftçiye ait olan her türlü ziraat makina ve aletlerinin kullanılarak üretim yapılması faaliyetini de zirai faaliyetin içerisinde saymıştır (GVK m 52/IV). Elde edilen ürünlerin değerlendirilmesi için zirai olarak ürün işlemek de zirai faaliyet kapsamındadır. Ancak aynı tarımsal işletmeye bağlı bir iş yapılıyorsa, bu işlerin zirai faaliyet sayılabilmesi için yapılan iş bir sınai işletme genişliğinde olmamalı ve tarımsal işletmeden elde edilen ürünlerle ilgili bir faaliyet teşkil etmelidir (GVK m 52/V). Tarımsal ürünler dükkân ya da mağazalarda satılacaksa, bu ürünler dükkân veya mağazaya gelene kadar yapılan faaliyet zirai niteliktedir. Çiftçilerin kendi ürünlerini satması için kurdukları yazıhaneler ise dükkân veya mağaza sayılmayacak; zirai faaliyet kapsamında değerlendirilecektir (GVK m 52/VI).

Yukarıda açıklanan GVK m 52 dikkate alındığında zirai faaliyet neticesinde elde edilen ürünlerin profesyonel girişimciler tarafından satılması ve pazarlanması zirai amaçla hareket etme kapsamında kabul edilmemelidir. Ancak zirai faaliyeti gerçekleştiren kişilerin ürünlerini satması ise yine zirai faaliyettir. Örneğin manavda satılan sebze ve meyveler zirai üründür. Ancak bu ürünler manavda zirai amaçla bulunmamaktadır. Manavda bir ürün satılması doğrudan bir kazanç

³² www.tdk.gov.tr, Erişim Tarihi: 15.01.2024.

³³ 18.04.2006 tarih ve 5488 sayılı Tarım Kanunu (RG 25.4.2006/26149).

³⁴ 31.12.1960 tarih ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu (RG 6.1.1961/10700).

sağlanmasına yönelik yürütülen bir faaliyettir. Manavdan ticari veya mesleki olmayan amaçlarla ürün satın alanlar da tüketici sıfatına sahiptir. Ürünlerin manava ya da başka bir profesyonel satıcıya kadar ulaşması safhası ise zirai faaliyet kapsamındadır. Tarım ürünlerinin değerlendirilmesi maksadıyla zirai üretimin bir parçası olarak (tamamlanması maksadıyla) işlenmesi de zirai faaliyete girer. Ancak bu işlem aynı teşebbüsün bir parçasını oluşturan bir işletmede meydana geliyorsa, bu işlemin zirai faaliyet sayılabilmesi için işletmenin sanayi kuruluşu sayılabilecek büyüklükte ve genişlikte olmaması ve faaliyetini zirai üretimin bir parçası şeklinde sınırlaması gerekir. Örneğin bir çiftçinin ürettiği domateslerden salça yapması da zirai faaliyettir. Öte yandan bu faaliyet sınai bir işletme olarak kabul edilen bir işletme kurularak gerçekleştiriliyorsa bu teşebbüsün işlemleri zirai faaliyet kapsamında değerlendirilmemelidir.

Zirai faaliyetlerin çoğunlukla çiftçiler tarafından gerçekleştirildiğini kabul etmek gerekir. Çiftçi kavramının kanuni tanımlaması GVK ve TK'da yapılmıştır. GVK'ya göre yukarıdaki faaliyetleri gerçekleştiren işletmelere zirai işletme, bu işletmeleri işleten gerçek kişiler (adi şirketler dâhil), vergiye tabi olmasalar bile çiftçi ve bu üretim faaliyetleri neticesinde elde edilen maddelere de mahsul denir.³⁵ (GVK m 52/VII). TK m 3/ç ise çiftçiyi; “*mal sahibi, kiracı, yarıcı veya ortakçı olarak devamlı veya en az bir üretim dönemi veya yetiştirme devresi tarımsal üretim yapan gerçek ve tüzel kişileri*” şeklinde tanımlamıştır. Her iki tanımlama dikkate alındığında birbirleriyle örtüştüğü ifade edilebilir. Ancak Tarım Kanunu çiftçi tanımlamasında tüzel kişiler bakımından bir ayırım ortaya koymamıştır.³⁶

Çiftçilerin kural olarak zirai faaliyetler kapsamında mal veya hizmet edinmek için gerçekleştirdikleri hukuki işlemler bakımından tüketici sayılmamaları ve bu işlemin de tüketici işlemi olmaması olağandır.³⁷ Ancak çiftçilerin ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket ederek bir hukuki işlem tesis edebilmeleri de mümkündür. Bu işlemler bakımından “*amaç*” dikkate

³⁵ GVK m 52/VIII-IX: “*Kollektif şirketlerle adi veya eshamlı komandit şirketler zirai faaliyetle işgal etseler dahi çiftçi sayılmazlar. Zirai faaliyetle işgal eden kollektif şirketlerin ortakları ile komandit şirketlerin komandite ortaklarının şirket karından aldıkları paylar şahsi ticari kazanç hükmündedir. Bir çiftçiye veya ortaklığa ait olup aynı köy sınırları içinde veya birbirine bitişik arazi üzerinde bulunan yahut istihsal şartlarına göre birbirine bağlılık ve beraberlik arz eden işletmeler tek işletme sayılır.*”

³⁶ Çiftçi kavramının kapsamının belirlenmesi açısından daha yeni ve özel nitelikte olan Tarım Kanunu'nun uygulanması gerekir.

³⁷ “*Somut olayda; davacı, çiftçi olduğunu ve tarımsal sulamada kullandığı elektrik nedeniyle abonelik sözleşmesi gereğince kendisinden elektrik ücreti ile birlikte tahsil edilen kayıp-kaçak enerji bedeli, dağıtım bedeli v.s. adı altında kendisinden tahsil edilen 12.169,00.-TL ücretin iadesine karar verilmesini talep ettiği gibi taraflar arasında tarımsal sulama abonelik sözleşmesi düzenlendiği, davacının çiftçi olup tarımsal faaliyette bulunduğu, abonelik sözleşmesinin, mesleki faaliyet için yapıldığı ve davacının 4077 sayılı Kanunun aradığı anlamda tüketici tanımına girmediği anlaşılmış olmakla, uyuşmazlığın asliye hukuk mahkemesinde görülüp, çözümlenmesi gerekmektedir.*”, Y 20 HD, E 2016/8285, K 2016/8068, T 20.09.2016; “*Dosya kapsamında davalı çiftçi olup mesleki faaliyetinin icrası amacıyla davacıdan traktör satın aldığından davacının 6502 sayılı Kanun kapsamında tüketici sıfatı ve 6102 sayılı Kanun kapsamında tacir sıfatı bulunmamaktadır. Bu durumda uyuşmazlığın genel hükümlere göre 6100 sayılı HMK'nın 2. maddesi uyarınca asliye hukuk mahkemesinde görülüp sonuçlandırılması gerekmektedir.*” Y 20 HD, E 2017/743, K 2017/1866, T 06.03.2017. Çiftçilerin mesleki faaliyetleri kapsamında piyasaya sundukları mal bakımından; bu maldan faydalanan kişilerin tüketici olma ihtimalleri de dikkate alınmalıdır.

alınmalı ve tüketici işleminin unsurları değerlendirilmelidir.

B. TKHK’de Zirai Amacın Yer Almaması

Zirai amaç, TKHK kapsamında yapılan tanımlamalarda yer almamıştır.³⁸ TKHK’de “ticari veya mesleki olmayan” ya da “ticari veya mesleki olan” amaç şeklinde bir ayırım yapılmıştır. Zirai amacın kanuni tanımın içerisinde yer almamasıyla ilgili olarak doktrindeki düşünceler iki farklı görüş etrafında toplanmıştır.

Birinci görüşe³⁹ göre, kanunda açıkça “*ticari veya mesleki olmayan*” ifadesi kullanılıp “*zirai amaç*” kavramı geçmediğinden “*zirai amaç*” ile yapılan bir işlem tüketici işlemi sayılmaya engel olmamalıdır. Bu görüşü savunanlar, zirai amaçla gerçekleştirilen hukuki işlemin mesleki veya ticari amaçla yapıp yapılmadığına da bakmak gerektiğini belirtmektedir.

İkinci görüşe⁴⁰ göre, zirai amaçla gerçekleştirilen faaliyetler ticari veya mesleki niteliktedir. Ancak hukuki işlemin tarafı zirai amaçla üretilen malı ticari ve mesleki olmayan bir amaçla edinmiş olabilir. Örneğin bir kimsenin tatil amaçlı kullandığı bağ evinde kullanmak üzere satın aldığı traktör

³⁸ Kanunda ticari ve mesleki amaç kavramları kullanılsa da zirai amaçtan bahsedilmemiştir. Mehmet Bahtiyar ve Levent Biçer, ‘Adi İş / Ticari İş / Tüketici İşlemi Ayrımı ve Bu Ayrımın Önemi’ (2016) 22 Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Cevdet Yavuz’a Armağan) 391, 413; İ Yılmaz Aslan, *6502 Sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku* (4. bs, Ekin Yayınevi 2014) 6; Ö Yavuz Karagöz, ‘Avrupa Birliği ve Türkiye’de Tüketici Hakları Mevzuatının Karşılaştırmalı Analizi’ (Yüksek Lisans, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2009) 5. Ancak yazar eksiklik olduğunu belirtmekle yetinmiş ve fakat bunun gerekçesini açıklamamıştır.

³⁹ Aslan (n 38) 6; Bahtiyar ve Biçer (n 38) 413. Aynı yönde: Burcu Kandemir, *Taksitle Satış Sözleşmelerinde Tüketicinin Korunması* (Seçkin Yayınevi 2021) 23–24; Özgür Doğan, ‘Tüketici Senetleri’ (2018) 76 Ankara Barosu Dergisi 113, 114; Neslihan Özuysal, ‘Genel İşlem Şartları ve Satım Sözleşmesinde Yer Alan Haksız Şartlar’ (Yüksek Lisans, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2011) 37; Ali Yaşar Çelikel, ‘Ön Ödemeli Konut Satış Sözleşmesi’ (Doktora, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2022) 170 dn 449; Sumru Özlem Türkoğlu, ‘Tüketici İşlemlerinde Kefalet Sözleşmesi’ (Yüksek Lisans, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2019) 7; Rabia Özsoy, ‘6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Ayıplı İfa ve Sonuçları’ (Yüksek Lisans, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2019) 27–28; Şengül Al Kılıç, ‘The Issue Of The Competent Court In Negotiable Instruments That Are Executed/Allegedy Executed Due To Consumer Transaction’, *Asoscongress 7. Uluslararası Hukuk Sempozyumu* (Asos Yayınevi 2021) 314 dn 8.

⁴⁰ Çabri (n 16) 137–138. Aynı yönde: Zirai amaçlı gerçekleştirilen faaliyetler de işin niteliğine göre çiftçinin esnaf veya tacir sayılmasını gerektirir. Çiftçi taraf ticari veya mesleki amaç güdüyor ve fakat karşı taraf ise ticari veya mesleki amaç gütmüyorsa tüketici işlemi söz konusu olur. Ancak alıcı taraf da zirai amaç güdüyorsa bu işlem tüketici işlemi sayılmaz. Aydoğdu ve Kahveci (n 24) 103–104. Ayrıca bkz Zirai amaç da mesleki amacın içerisinde değerlendirilmelidir. Zirai faaliyet yürütmek bir meslek icabıdır. Bir malı zirai amaçla alan bir çiftçi bir meslek grubunun içerisinde yer almaktadır. Bu bağlamda kanun koyucunun ayrıca zirai amaçtan bahsetmesine de lüzum yoktur. Zirai amaç ticari veya mesleki amaç içinde değerlendirilmelidir. Yazarın verdiği örnekte evine yemek için alınan bir ürün bakımından çiftçinin tüketici sayılabileceği öte yandan bu ürünün ekim amaçlı alınması halinde ise tüketici sayılmayacağı belirtilmiştir. Bahar Deniz Dinar, ‘6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Kapsamında Taksitle Satış Sözleşmesi’ (Yüksek Lisans, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2019) 6; İNAL da yargı kararına konu bir uyuşmazlığı değerlendirirken zirai faaliyetin tüketici işlemi sayılmaya engel olduğu sonucuna ulaşmıştır. H Tamer İnal, *Tüketici Hukuku*, (3. bs, Seçkin Yayınevi 2014) 775.

ve diğer tarımsal araç-gereçler zirai amaçla yapılmadığından tüketici işlemi niteliğindedir.

Kanaatimizce zirai amaçla yapılan bir hukuki işlem tüketici işlemi sayılmaya engel olmamalıdır; ancak tarımsal faaliyetin ticari veya mesleki amaçla yapılması ihtimaline de bakmak gerekir. Ziraatın ticari veya mesleki olmayan bir amaçla yapılabilmesi de mümkün olmalı ve bu şekilde gerçekleştirilen bir hukuki işlemin de tüketici işlemi sayılabilmesi ihtimali doğmalıdır. Zirai amaçlı gerçekleştirilen bir hukuki işlem incelendiğinde; bu hukuki işlemi tesis eden kimse bunu tarım yapmak amacıyla gerçekleştirmektedir. Öte yandan tarımsal faaliyeti yürüten kimse bunu mesleki ya da ticari amaçla gerçekleştirebilir. Ancak bu kimsenin salt kendi ihtiyaçları için de tarım yapması mümkündür. Böyle bir ihtimalde ise ziraat yapan kimsenin amacının sadece kişisel ihtiyaçlarını tatmin etmek ve meslek dışı olduğundan bahisle, yaptığı hukuki işlemin de tüketici işlemi olması ihtimali gündeme gelir. Zira böyle bir zirai amaç, ne mesleki ne de ticaridir.

Çiftçilerin zirai amaçla gerçekleştirdikleri hukuki işlemler çoğunlukla mesleki faaliyetler kapsamında olduğundan bu işlemler tüketici işlemi niteliğine sahip değildir. Böyle bir hukuki işlemde kaynaklı hukuki uyuşmazlık ortaya çıktığında ise işlemin mahiyetine göre genel mahkemeler ya da ticaret mahkemeleri görevli olur. Örneğin bir çiftçi zirai faaliyetleri için bir traktör satın aldığı anda bu satın alma işlemi tüketici işlemi değildir. Adi iş mahiyetinde olan satış sözleşmesinin konusu olan traktör ayıplı çıktığında uyuşmazlığın çözümü de genel mahkemeler tarafından gerçekleştirilmelidir.⁴¹ Öte yandan bir çiftçi zirai faaliyeti doğrudan kendi özel ihtiyacı için de gerçekleştirebilir. Örneğin evinin bahçesinde kendi evinde tüketmek maksatlı domates yetiştiren bir çiftçi profesyonel girişimciden domates tohumu satın alması durumunda bu satın alma işlemi tüketici işlemi sayılmalıdır. Çünkü tüketici işleminin belirlenmesinde işlemi gerçekleştiren kişinin amacı da dikkate alınmalıdır. Hayatın olağan akışı gereği bir çiftçinin zirai faaliyetlerinin kural olarak mesleki nitelikte olduğunun kabulü gerekir. Çiftçi, evinde yemek için domates yetiştirdiğini ortaya koyarak işlemin tüketici işlemi mahiyetinde olduğunu ispatlamalıdır. TKHK'nin genel hükümlere göre daha koruyucu nitelikte olduğu kabul edilirse bu şekilde bir ispat yoluna gitmesi kendisinin yararınadır. Benzer şekilde hobi amaçlı bir bahçede sebze yetiştiren kişi de zirai faaliyeti mesleki amaçlı gerçekleştirmemektedir. Bu nedenle hobi amaçlı olarak zirai faaliyet yürüten bir kişinin bu kapsamda gerçekleştirdiği hukuki işlemlerin tüketici işlemi olması ihtimali söz konusudur. Örneğin hobi amaçlı bahçesinde sebze yetiştiren bir kişi bahçesinde kullanmak için profesyonel girişimciden bir zirai araç-gereç satın alması işlemi tüketici işlemi mahiyetindedir. Aynı girişimciden bir çiftçi mesleki amaçlı zirai araç-gereç satın alırsa bu işlem tüketici işlemi değildir. Görüldüğü üzere esasında hobi amaçlı hareket eden kişi ve çiftçinin ortak olan amacı "zirai amaç"

⁴¹ "Somut olayda, Davacı, traktörü mesleki amaçla edindiğinden, 6502 sayılı Kanunun kapsamında olmadığından davaya bakmaya Tüketici Mahkemesi görevli değil, dava tarihi itibarıyla genel mahkeme görevlidir. Tüketici mahkemesi talep hakkında karar veremez. Görevle ilgili düzenlemeler kamu düzenine ilişkin olup, taraflar ileri sürmese dahi yargılamanın her aşamasında re'sen gözetilir. Görevle ilgili hususlarda, kazanılmış hak söz konusu olmaz. O halde Mahkemece, genel mahkeme olan Asliye Hukuk Mahkemesi sıfatıyla yargılamaya devam edilerek bu sıfatla bir karar verilmesi gerekirken, Tüketici Mahkemesi sıfatıyla davanın esası hakkında karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır.", Y 13 HD, E 2016/16884, K 2016/22813, T 05.12.2016.

niteliğindedir; fakat yapılan işlemlerin türü birbirinden farklıdır. Öte yandan zirai amaçla bir ürün elde eden ve bunu profesyonel girişimci olarak pazarlayan kişiden bu ürünü ticari veya mesleki olmayan amaçlarla satın alan kişi tüketici ve yapılan satış sözleşmesi de tüketici işlemidir.

Sonuç itibarıyla “*zirai amaç*” kavramının TKHK’de yer almaması Kanunun kendi içerisinde tutarlı olması açısından yerinde bir düzenleme olmuştur. Çünkü “*zirai amaç*”, ticari veya mesleki amacın kapsamı dâhilinde yer alabileceği gibi bunun dışında da yer alabilir. Ancak zirai faaliyet yürütenlerin de tüketiciler gibi zayıf konumda olduğu da düşünülebilir. Kanun koyucunun koruduğu tüketicilerin sosyoekonomik yapısı ile ticari işletme genişliğinde işlem yapmayan çiftçilerin ve zirai faaliyet yürütenlerin çoğunluğunun uyduğu da savunulabilir. Örneğin hobi bahçesinde faaliyet gösteren bir kişi TKHK kapsamında korunurken, tarlasında üretim yapan ve belki de hobi bahçesinde faaliyet yürüten kimseden ekonomik bakımdan daha zayıf konumda yer alan bir çiftçi TKHK kapsamında değil genel hükümlere göre hak talebinde bulunabilecektir. Bu bağlamda TKHK kapsamında bir değişiklik yapılmasa da çiftçilerin de hukuki işlemler bakımından özel olarak korunduğu bir düzenleme getirilmesi düşünülebilir.

III. ZİRAİ AMAÇLA GERÇEKLEŞTİRİLEN HUKUKİ İŞLEMLERİN ADİ İŞ, TİCARİ İŞ VE TÜKETİCİ İŞLEMİ BAKIMINDAN İRDELENMESİ

A. Genel Olarak

Bir hukuki işlem, tarafların ve işin özelliklerine göre ticari iş ya da adi iş olabilir. Ticari işe uygulanacak hükümler genel olarak Türk Ticaret Kanunu (TTK) kapsamında, adi işe uygulanacak hükümler ise TBK ve TMK kapsamında belirlenir. Öte yandan bir hukuki işlemin tüketici işlemi olması halinde, bu işlemin aynı zamanda adi iş veya ticari iş niteliği taşıması mümkündür.⁴² Bu başlıkta kısaca ticari iş ve adi işin tanımlamaları yapılacak ve zirai amaçla gerçekleştirilen hukuki işlemlerin tüketici işlemi olması halinde hangi hükümlerin uygulanması gerektiğine temas edilecektir.

Ticari işin nelerden ibaret olduğunu belirleyen kıstaslar TTK m 3 ve TTK m 19’da yer almaktadır. TTK m 3’e göre tarafların tacir olmasına ve bir ticari işletmeyi ilgilendirmesine bakılmaksızın TTK’de düzenlenen hususlar ticari iş niteliğine sahiptir. Kanunda düzenlenmiş olmasa da bir ticari işletmeyi ilgilendiren işler de ticaridir. Ayrıca ticari işletmenin doğrudan doğruya konusuna girmese de dolaylı olarak onunla uygun bir illiyet bağlantısı bulunan bütün hususlardan doğan işler de ticaridir.⁴³ Bunların yanı sıra ticari iş karinesine göre tacirin gerçekleştirdiği işlemler kural olarak ticari niteliktedir. Tüzel kişi tacirlerde bu kuralın istisnası yoktur; ancak gerçek kişi tacirlerde ticari iş karinesinin aksi mümkündür. Gerçek kişi tacirler açısından hâl icabı yapılan işlem ticari sayılmaya engelse veya tacir açıkça yapılan işlemin kendi işletmesiyle ilgili olmadığını bildirirse bu işlem ticari iş değildir. Gerçek kişi tacirin amacının ticari veya mesleki olmadan

⁴² Tüketici işlemlerinin çoğunluğu ticari iş niteliğindedir. Zira tüketiciye mal ya da hizmet sunan girişimci çoğunlukla tacir sıfatına sahiptir. Kara (n 8) 83.

⁴³ Bahtiyar ve Biçer (n 38) 414.

gerçekleştirdiği bir hukuki işlemin tüketici işlemi olması ve kendisinin de tüketici sayılmasının önünde bir engel yoktur.⁴⁴ TTK m 19/II'ye göre taraflardan birisi için ticari nitelikte olan bir iş diğer taraf için de ticari iştir. Ticari iş niteliğinde olmayan hukuki işlemler ise adi iş olarak nitelendirilmelidir.⁴⁵ Adi işe uygulanması gereken hükümler ise genel hükümlerdir. Ancak ticari iş ya da adi iş aynı zamanda tüketici işlemi mahiyetini taşıyorsa öncelikle uygulanması gereken tüketici işlemlerine uygulanan TKHK'dir.⁴⁶

B. Yargıtayın Zirai Amaçlı İşlemler İle İlgili Yaklaşımı

Zirai faaliyetler, ticari veya mesleki hedeflere yönelik olabileceği gibi, zaman zaman kişisel amaçlar doğrultusunda da gerçekleşebilir. Zirai faaliyetin mesleki amaçla gerçekleştirilmesi ihtimalinin göz ardı edilmesi durumunda; zirai amaçla yapılan hukuki işlemlerin tüketici işlemi niteliğinde olduğu yönünde bir düşünce ortaya çıkabilir. Özellikle ilk derece mahkemelerinde görülen zirai amaçla gerçekleştirilen hukuki işlemlerden kaynaklı uyuşmazlıklarda, hukuki işlemin niteliğinin belirlenmesi konusunda tereddütler ortaya çıksa da, Yargıtay genellikle bu tereddütleri gidererek isabetli kararlar vermiştir. Ancak Yargıtay zirai amaçla gerçekleştirilen hukuki işlemleri değerlendirirken birbiriyle çelişen kararlar da vermiştir. Yargıtay vermiş olduğu bir kararda traktörün zirai amaçla kullanılan bir araç niteliğine sahip olduğu ve bu konuda çıkan bir uyuşmazlığın tüketici mahkemesinde görülmesi gerektiği sonucuna varmıştır.⁴⁷ Yargıtay çoğunlukla verdiği kararlarda ise davacıların çiftçi olduğunu, mesleki faaliyetleri için traktör satın aldığını belirtmiş ve buna dayanarak gerçekleştirilen satın alma işleminden doğan uyuşmazlığın genel mahkemelerde çözülmesi gerektiğini belirtmiştir.⁴⁸ Kanaatimizce Yargıtay'ın bu yönde vermiş olduğu kararlar isabetlidir.

⁴⁴ Akipek Öcal ve diğerleri (n 4) 22.

⁴⁵ BAHTİYAR/BİÇER'e göre ticari iş ya da tüketici işlemi olmayan her işlem adi iş olarak kabul edilmelidir. Bahtiyar ve Biçer (n 38) 416. Ancak bu görüşe katılmıyoruz. Zira bir tüketici işlemi aynı zamanda adi iş olabilir. Örneğin, tacir olmayan bir bakkal tarafından satılan ürünün satışı işlemi ticari iş değil adi iştir. Bu ürünü satın alan kişi tüketici niteliklerini taşıyorsa bu işlem aynı zamanda tüketici işlemidir.

⁴⁶ Akipek Öcal ve Kara (n 4) 41; Bahtiyar ve Biçer (n 38) 416.

⁴⁷ "Somut olayda; ilk derece mahkemesince Tüketici Mahkemesi sıfatıyla verilen ilk kararın davacı tarafça istinaf edilmesi üzerine Bölge Adliye Mahkemesince; kazaya konu aracın (mesleki, ticari) amaçlı traktör olduğundan bahisle asliye ticaret mahkemesi sıfatıyla karar verilmesi gerektiği belirtilerek İlk Derece Mahkemesi kararın kaldırılmasına, esasa ilişkin incelemeye geçilmeksizin davanın yeniden görülmesi için İlk Derece Mahkemesine gönderilmesine kesin olarak karar verilmiştir. Somut olayda kazaya konu traktör, zirai amaçla kullanılan araçtır. Bu nedenle dava tarihi de dikkate alındığında davanın tüketici mahkemesi sıfatıyla görülmesi gerekmektedir.", Y 17 HD, E 2020/280, K 2020/8444, T 15.12.2020.

⁴⁸ "Somut olayda davacı çiftçi olup mesleki faaliyetinin icrası amacıyla davalılardan traktör satın aldığından davacının 6502 sayılı Kanun kapsamında tüketici sıfatı ve 6102 sayılı Kanun kapsamında tacir sıfatı bulunmamaktadır. Bu durumda uyuşmazlığın genel hükümlere göre 6100 sayılı HMK'nın 2. maddesi uyarınca asliye hukuk mahkemesinde görülüp sonuçlandırılması gerekmektedir.", Y 20 HD, E 2016/13521, K 2017/507, T 26.01.2017. Aynı yönde bkz "Bir hukuki işlemin sadece 6502 Sayılı yasada düzenlenmiş olması tek başına o işlemde kaynaklanan uyuşmazlığın tüketici mahkemesinde görülmesini gerektirmez. Bir hukuki işlemin 6502 sayılı yasa kapsamında kaldığının kabul edilmesi için taraflardan birinin tüketici olması gerekir. Eldeki davada, davacı satın aldığı traktörün ayıplı çıkması nedeniyle ödediği satış bedelini ve uğradığı zararın tazminini istemiştir. Davacı, traktörü mesleki amaçla almış olup, 6502 sayılı yasada tanımlanan tüketici vasfını taşımamaktadır. Somut uyuşmazlıkta davacı, tüketici yasasında tanımı yapılan tüketici kapsamında olmadığından, taraflar arasındaki ilişkinin 6502 sayılı yasa kapsamı dışında kaldığı anlaşılmaktadır. Taraflar arasındaki uyuşmazlık, Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun kapsamı dışında kaldığına göre davaya

Çünkü zirai amaç mesleki faaliyetler kapsamında ise bu amaca dayanarak gerçekleştirilen hukuki işlem de tüketici işlemi olamaz. Böyle bir işleme dayanan uyuşmazlık da genel mahkemelerde sonuca ulaştırılmalıdır. Başka bir anlatımla profesyonel girişimci karşısında yer alan diğer sözleşme tarafının zirai amacının mesleki faaliyetler kapsamında olması durumunda, bu amaca dayanarak gerçekleştirilen hukuki işlemin tüketici işlemi olarak nitelendirilemeyeceği ve uyuşmazlığın genel mahkemelerde çözümlenmesi gerektiği kabul edilmelidir.

Yargıtay traktörle ilgili sigorta sözleşmelerine dair bir kararında, traktörün sahibi tarafından mesleki amaçla kullanıldığını belirterek, sahibin tacir veya tüketici olmadığını vurgulamıştır.⁴⁹ Buna benzer başka bir vakiada ise Yargıtay'ın farklı bir dairesi aksi yönde karar vermiştir.⁵⁰ Burada,

bakma hususunda genel mahkemeler görevlidir. Eldeki davada Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun kapsamında bulunmadığından mahkemenin genel mahkeme sıfatıyla işin esasına girerek hasil olacak sonuca uygun karar vermesi gerekir. Mahkemece, değinilen bu yön göz ardı edilerek yazılı şekilde hüküm tesisi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir.", Y 13 HD, E 2016/21813, K 2018/4928, T 19.04.2018; "Somut olayda davacı çiftçi olup mesleki faaliyetinin icrası amacıyla davalılardan traktör satın aldığından davacının 6502 sayılı Kanun kapsamında tüketici sıfatı ve 6102 sayılı Kanun kapsamında tacir sıfatı bulunmamaktadır. Bu durumda uyuşmazlığın genel hükümlere göre 6100 sayılı HMK'nın 2. maddesi uyarınca asliye hukuk mahkemesinde görülüp sonuçlandırılması gerekmektedir.", Y 20 HD, E 2016/13521, K 2017/507, T 26.01.2017; "Somut olayda, davacı, traktörü mesleki amaçla edindiğinden, 6502 sayılı Kanunun kapsamında olmadığından davaya bakmaya Tüketici Mahkemesi görevli değil, dava tarihi itibarıyla genel mahkeme görevlidir. Tüketici mahkemesi talep hakkında karar veremez. Görevle ilgili düzenlemeler kamu düzenine ilişkin olup, taraflar ileri sürmesi dahi yargılamanın her aşamasında re'sen gözetilir. Görevle ilgili hususlarda, kazanılmış hak söz konusu olmaz. O halde Mahkemece, genel mahkeme olan Asliye Hukuk Mahkemesi sıfatıyla yargılamaya devam edilerek bu sıfatla bir karar verilmesi gerekirken, Tüketici Mahkemesi sıfatıyla davanın esası hakkında karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır.", Y 13 HD, E 2016/24801, K 2016/23994, T 21.12.2016. Yine bir traktör alım satım işleminden kaynaklı uyuşmazlıkta bkz "Bir hukuki işlemin sadece 6502 sayılı yasada düzenlenmiş olması tek başına o işlemde kaynaklanan uyuşmazlığın Tüketici Mahkemesinde görülmesini gerektirmez. Bir hukuki işlemin 6502 sayılı yasa kapsamında kaldığının kabul edilmesi için taraflardan birinin tüketici olması gerekir. Eldeki davada davacı davalı şirkete teslim edilen ve mülkiyeti kendisine ait traktör bedelini istemiş olup davacı, 6502 sayılı yasada tanımlanan tüketici vasfını taşımamaktadır. Taraflar arasındaki uyuşmazlıkların 6502 sayılı yasa kapsamında olması için mutlak surette taraflardan en az birisinin tüketici vasfını taşıması gerekir. Somut uyuşmazlıkta davacı, tüketici yasasında tanımlanan tüketici kapsamında olmadığından, taraflar arasındaki ilişkinin 6502 sayılı yasa kapsamı dışında kaldığı anlaşılmaktadır. Taraflar arasındaki uyuşmazlık, Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun kapsamı dışında kaldığına göre davaya bakma hususunda genel mahkemeler görevlidir. Öyle olunca mahkemece işin esasına girilerek taraf delilleri sorulup toplandıktan sonra oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken yanlış değerlendirme ile yazılı şekilde görevsizlik kararı verilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir.", Y 13 HD, E 2016/9310, K 2016/23881, T 20.12.2016.

⁴⁹ "Taraflar arasında, sigorta sözleşmesi bulunmakta ise de sigortalı araç traktör olduğu, davalının ise tacir olmadığı gibi, mesleki amaçla hareket ettiğinden 6502 sayılı Kanunun 3/1-k maddesi uyarınca "Tüketici" olarak kabul edilemez. Bu nedenle davalı "Tüketici" ve "Tacir" sıfatına haiz olmadığı için uyuşmazlığın genel hükümlere göre asliye hukuk mahkemesince çözümlenmesi gerekmektedir.", Y 20 HD, E 2016/12157, K 2016/12088, T 12.12.2016.

⁵⁰ "Somut olayda; davacı, davalıya ait traktör ile ilgili ve aralarındaki Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Poliçesi gereği, davacı zorunlu trafik sigortacısı tarafından zarar gören üçüncü kişiye ödenen tazminatın sigortalıdan davalı aracının 3. kişilere verdiği ve kendisinin ödemek durumunda kaldığı bedelin davalıdan rücu tahsilini talep etmekte; talebinin dayanağını da davalı ile aralarındaki ZMSS poliçesi ve ZMSS genel şartları oluşturmaktadır. Yukarıda açıklanan yasa maddeleri ve düzenlemeler ışığında, somut uyuşmazlıkta davacı, sigortacı; davalı sigortalı ise tüketici konumunda olup, taraflar arasında akdedilen sigorta sözleşmesi

traktör sahibinin aracı kullanmaktaki amacını araştıran ve mesleki amaçlarla kullandığını belirten kararın daha uygun olduğu kanaatindeyiz. Zira uyumsuzluğa konu hukuki işlemin TKHK’de düzenlenmiş olması, bu işlemin tüketici işlemi olarak kabul edilmesi için tek başına yeterli değildir. Tüketici işlemi için aranan unsurların uyumsuzluğa konu hukuki işlemin içeriğinde de bulunması gerekir. Bu bağlamda, bir tarafın profesyonel girişimci, diğer tarafın ise mesleki amaçlar doğrultusunda hareket eden bir kişi olması, uyumsuzluğun tüketici işlemi olmasına engel teşkil eder.

Zirai krediler konusunda Yargıtayın genellikle tüketici işlemi olarak değerlendirmemesi, bu krediler mesleki amaçlar doğrultusunda kullanıldıkları için yerinde bir yaklaşım olmuştur.⁵¹ Öte yandan Yargıtay’ın aksi yönde bir kararı da mevcuttur.⁵²

bir tüketici işlemidir. O halde, tüketici işleminden kaynaklanan bu uyumsuzluğun Tüketici Mahkemesi tarafından görülmesi gerekir.”, Y 17 HD, E 2016/15062, K 2019/6502, T 21.05.2019.

⁵¹ Candaş İlgin, ‘Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin Son Uygulamalarına Göre Tüketici Hakem Heyetlerinin Görev Alanı’ (2015) 10 Terazi Hukuk Dergisi 86, 87 Jurix Hukuk Dergileri Veri Tabanı (Erişim Tarihi: 17.01.2024). Örnek zirai kredi kararı için bkz “*Dava, genel zirai kredi sözleşmesinden kaynaklanan alacak istemine ilişkin olup, mahkemece davanın kabulüne karar verilmiştir. Ancak, davalı tarafça, sunulan kredi sözleşmesinden kredinin zirai kredi olduğu anlaşılmaktadır. 6502 sayılı TKHK’nin 3 maddesine göre mesleki ve ticari amaçlı yapılan işlemlerin tüketici işlemi olarak kabul edilemeyeceğinden uyumsuzluk tüketici mahkemesinin görev alanına girmemektedir. İhtilaf konusu alacağın zirai krediye dayalı olması karşısında, davada bankacılık işleminden kaynaklanan alacak talep edilmiş olup, mülga 6762 sayılı TTK’nın 4 ve 5. maddeleri ile 6102 sayılı TTK’nın 4/1-f maddesi uyarınca, bankalara, diğer kredi kuruluşlarına, finansal kurumlara ve ödünç para verme işlerine ilişkin düzenlemelerde öngörülen hususlardan doğan hukuk davaları ticari dava sayılacağından ve somut olayda 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun’un uygulanmasını gerektirir bir husus da bulunmadığından, mahkemece davanın ticaret mahkemesi sıfatıyla görülüp, sonuçlandırılması gerekirken, davaya tüketici mahkemesi sıfatıyla bakılması doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir.”, Y 11 HD, E 2016/4622, K 2017/6676, T 28.11.2017. Tarımsal krediyle ilgili başka kararlar için bkz “... davanın konusu, tarımsal kredi sözleşmesi sebebiyle konulan ipoteğin kaldırılması olup, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanununun 73. maddesinde; tüketici işlemleri ile tüketiciye yönelik uygulamalardan doğabilecek uyumsuzluklara ilişkin davalarda tüketici mahkemelerinin görevli olduğu açıklanmıştır. Hal böyle olunca, davanın tüketici sıfatı bulunmadığından, temelinde tarımsal kredi sözleşmesi bulunan taraflar arasındaki ihtilafta, mevcut davaya bakma görevi genel mahkemelere aittir. Mahkemece kamu düzeninden olan görev hususu re’sen gözetilerek uyumsuzluğa asliye hukuk mahkemesi sıfatıyla bakılması gerekirken, tüketici mahkemesi sıfatıyla bakılıp davanın esasının incelenip hükme bağlanması doğru görülmemiştir.”, Y 7 HD, E 2021/2153, K 2022/1058, T 15/02/2022; “Somut olayda, davalı banka tarafından kullanılan kredi miktarı da dikkate alındığında davacının mesleki (tarımsal) amaçlarla hareket ettiği, kredi kullanılmasının mesleki faaliyet kapsamında olduğu açık olup 6502 sayılı Kanun’un maddesinde yer alan tüketici tanımına girmeyen işlemin de tüketici işlemi olarak kabul edilemeyeceği gözetilmeksizin yanlıgılı değerlendirmeye işin esasına girilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.”, Y 11 HD, E 2016/13996, K 2018/5415, T 18.9.2018. Lexpera- Hukuk Bilgi Sistemi (Erişim Tarihi: 08.01.2024).*

⁵² “Davacı vekili, davacı banka ile davalı arasında Tarımsal Kredi Sözleşmesi imzalandığını, Pendik Kaymakamlığı Tüketici Sorunları Hakem Heyeti Başkanlığı’nın 09/02/2015 tarih 8510 (2014/7020) sayılı kararı ile davaya konu kredi nedeniyle davalıdan tahsil edilen 520.-TL dosya masrafının davalıya iadesine karar verildiğini, söz konusu karar nedeniyle davacının davalıya borçlu olmadığını tespitine karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Mahkemece yapılan yargılama ve toplanan delillere göre; 28/05/2014 tarihinde yürürlüğe giren 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun’un 2. maddesinde “Bu kanun, her türlü tüketici işlemi ile tüketiciye yönelik uygulamaları kapsar” düzenlemesine yer verildiği, 3. maddede ise tüketici işleminin tanımlandığı ve “mal ve hizmet piyasalarında kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari ve mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiler ile tüketiciler arasında kurulan, eser, taşıma, simsarlık, sigorta, vekâlet, bankacılık ve benzeri sözleşmeler de dâhil olmak üzere her türlü sözleşme ve hukuki işlemi” ifadelerine yer verildiği, ayrıca aynı Kanununun 83.

Zirai faaliyetlerde tarım makinalarının kullanımı önemli bir yere sahiptir. Tarım makinalarının kullanımı çoğunlukla mesleki faaliyet kapsamında görülebilir. Nitekim Yargıtay tarım makinasıyla ilgili bir kararında makinanın mesleki amaçla alındığını belirtip uyuşmazlık konusu hukuki işlemin tüketici işlemi olmadığı yönünde karar vermiştir.⁵³ Yargıtay, bir başka kararında pancar sökme makinasının ayıplı çıkmasıyla ilgili ortaya çıkan uyuşmazlıkta pancar sökme makinasını kullanan kişinin çiftçi olduğu ve mesleki amaçlarla kullanıldığını belirterek bu makinanın ayıplı çıkmasından doğan uyuşmazlığın tüketici uyuşmazlığı olmadığını belirtmiştir.⁵⁴ Ancak bir

maddesinde de "tarafardan birini tüketicinin oluşturduğu işlemler ile ilgili diğer kanunlarda düzenleme olması, bu işlemin tüketici işlemi sayılmasını ve bu kanunun görev ve yetkiye ilişkin hükümlerinin uygulanmasını engellemez denilerek 6502 Sayılı Kanun'un tüketici işlemlerinde mutlak uygulama alanı bulacağına vurgulandığı, mahkemelerin görevlerinin kanunla düzenlenip kamu düzenine ilişkin olduğu, mahkemenin görevli olup olmadığına yargılamanın her aşamasında resen gözetileceği gerekçesiyle mahkemenin görevsizliğine, davanın usulden reddine, dosyanın İstanbul Anadolu Nöbetçi Tüketici Mahkemesi'ne gönderilmesine karar verilmiş, hüküm davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir. Dosyadaki yazılara kararın dayandığı delillerle gerektirici sebeplere göre, davacı vekilinin yerinde görülmeyen bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA, aşağıda yazılı onama harcının temyiz eden davacıdan alınmasına, 05/04/2018 gününde oybirliğiyle karar verildi ", Y 19 HD, E 2016/17089, K 2018/1862, T 05.04.2018; hayat sigortasının kredi sözleşmesinden ayrılması gerektiği ve işlemin tüketici işlemi olabileceği yönündeki kararlar için bkz Y 17 HD, E 2017/198, K 2017/5526, T 16.05.2017 ve E 2015/18647, K 2018/8119, T 24.09.2018. Konuyla ilgili bir BAM kararları için bkz "Somut olayda; davacılar, muris adına düzenlenmiş olan ... Sigortası sözleşmesine dayanarak eldeki davayı açmışlardır. Davanın dayanağı hayat sigorta sözleşmesi olup kredi sözleşmesi değildir. ... Sigortası sözleşmelerinin, niteliği gereği sigortalı tarafın mesleği ne olursa olsun (tacir, esnaf, işçi, memur vs.) gerçek kişi ve tüketici olması dışında bir seçenek yoktur. 6502 sayılı yasanın 73/1. maddesindeki düzenlemede belirtildiği üzere, murisin tüketici konumunda olup davacılar da ilişkisine dayanarak dava açtıklarından ve davalı sigorta şirketi ile aralarında akdedilen sigorta sözleşmesi de bir tüketici işlemi olmasından dolayı, tüketici işleminden kaynaklanan bu uyuşmazlığa bakma görevi anılan kanunun 3, 73/1 ve 83/2. Maddeleri uyarınca İstanbul 2. Tüketici Mahkemesine ait bulunmaktadır.", İstanbul BAM 37 HD, E 2022/1515, K 2023/211, T 19.1.2023. Aynı yönde: Samsun BAM 3 HD, E 2022/227, K 2022/631, T 7.4.2022, Lexpera-Hukuk Bilgi Sistemi.

⁵³ "Eldeki davada, davacı satın aldığı tarım makinesinin ayıplı çıkması nedeniyle satış bedeli karşılığı verilen senetlerin iadesi ile uğradığı zararın tazminini istemiştir. Davacı, tarım makinesini mesleki amaçla almış olup, 6502 sayılı yasadaki tanımlanan tüketici vasfını taşımamaktadır. Somut uyuşmazlıkta davacı, tüketici yasında tanımlanan tüketici kapsamında olmadığından, taraflar arasındaki ilişkinin 6502 sayılı yasa kapsamı dışında kaldığı anlaşılmaktadır. Taraflar arasındaki uyuşmazlık, Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun kapsamı dışında kaldığına göre davaya bakma hususunda genel mahkemeler görevlidir. Görevle ilgili düzenlemeler kamu düzenine ilişkin olup, taraflar ileri sürmese dahi yargılamanın her aşamasında re'sen gözetilir. Görevle ilgili hususlarda kazanılmış hak söz konusu olmaz. O halde mahkemece, genel mahkeme sıfatıyla işin esasına girerek hâsıl olacak sonuca uygun karar vermesi gerekirken değinilen bu yön gözardı edilerek yazılı şekilde hüküm tesisi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirir.", Y 13 HD, E 2016/13900, K 2018/4862, T 19.04.2018, Legalbank- Elektronik Hukuk Bankası (Erişim Tarihi: 10.01.2024).

⁵⁴ "Somut olayda; davacının çiftçi olduğu pancar söküm makinesini mesleki amaçla kullanmak istediği anlaşıldığından taraflar arasındaki davada davacının bu hukuki işlem içerisinde tüketici konumunda olmadığı, taraflar arasındaki hukuki ilişkinin tüketici işlemi olmadığına kabulü gerekir. Bu itibarla uyuşmazlığın Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun kapsamında kalmadığına göre davaya bakmaya genel mahkemeler görevlidir. Bu durumda mahkemece, davanın asliye hukuk mahkemesinin görevine girdiği gözetilerek görevsizlik kararı verilmesi gerekirken işin esasına girilerek yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir. Öyle olunca mahkemece davaya asliye hukuk mahkemesi sıfatıyla bakılması gerekirken tüketici

tarım aracının mesleki amaçlar dışında kullanılma olasılığı dikkate alınmalıdır. Bu ihtimali değerlendiren Yargıtay vermiş olduğu bir kararında ATV türündeki bir aracın ruhsatında “*traktör*” yazılmış olsa da, bu aracın spor amaçlı kullanıldığını tespit etmiş ve isabetli olarak aracın satın alınması işlemini tüketici işlemi olarak belirlemiştir.⁵⁵

Yargıtay, tarım ürününün verimini artırmak amacıyla gerçekleştirilen gübre satış sözleşmesini,⁵⁶ mesleki amaçlarla gerçekleştirilen tohum satış sözleşmesini⁵⁷ ve tarımsal sulama aboneliği sözleşmelerini tüketici işlemi olarak kabul etmemiştir.⁵⁸ Anılan hukuki işlemlerin çoğunun

mahkemesi sıfatıyla karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirir.”, Y 13 HD, E 2015/25090, K 2017/6296, T 24.05.2017.

⁵⁵ “*Dosya kapsamında İstanbul Anadolu 5. Tüketici Mahkemesince yapılan yargılama sırasında, 27/10/2015 tarihli duruşmada davacı "araç traktör olarak yazılı ise de klasik traktör değildir spor amaçlı kullanılan ATV niteliğinde araçtır, şahsi olarak spor amaçlı kullanmak üzere alınmıştır" şeklinde beyanda bulunmuştur. Davalının ticari veya mesleki amaçlarla hareket ettiği, davacının ise tüketici olup, taraflar arasında 6502 sayılı Kanun kapsamında tüketici işlemi niteliğinde olan satım ilişkisi bulunduğu anlaşıldığından, uyuşmazlığın çözümünde tüketici mahkemesi görevlidir.*”, Y 20 HD, E 2017/260, K 2017/1116, T 13.02.2017.

⁵⁶ “*Bir hukuki işlemin sadece 6502 Sayılı yasada düzenlenmiş olması tek başına o işlemden kaynaklanan uyuşmazlığın tüketici mahkemesinde görülmesini gerektirmez. Bir hukuki işlemin 6502 sayılı yasa kapsamında kaldığının kabul edilmesi için taraflardan birinin tüketici olması gerekir. Eldeki davada, davacı üyesi olduğu davalı pancar ekicileri kooperatifinden satın aldığı gübre ayıplı çıkması nedeniyle uğradığı zararın tazminini istemiştir. Davacı, gübreyi, ekimini yaptığı tarım ürününün verimini artırmak amacıyla satın almış olup, 6502 sayılı yasada tanımlanan tüketici vasfını taşımamaktadır. Somut uyuşmazlıkta davacı, tüketici yasasında tanımı yapılan tüketici kapsamında olmadığından, taraflar arasındaki ilişkinin 6502 sayılı yasa kapsamı dışında kaldığı anlaşılmaktadır. Taraflar arasındaki uyuşmazlık, Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun kapsamı dışında kaldığına göre davaya bakma hususunda genel mahkemeler görevlidir. Görevle ilgili düzenlemeler kamu düzenine ilişkin olup, taraflar ileri sürmese dahi yargılamanın her aşamasında res'en gözetilir. Görevle ilgili hususlarda kazanılmış hak söz konusu olmaz. O halde, mahkemece, genel mahkeme sıfatıyla işin esasına girerek hâsıl olacak sonuca uygun karar vermesi gerekirken değinilen bu yön gözardı edilerek yazılı şekilde hüküm tesisi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir.*”, Y 13 HD, E 2016/9031, K 2018/5492, T 10.05.2018.

⁵⁷ “*Somut olayda; dava, tohum satış sözleşmesinden kaynaklanmakta olup davacının mesleki faaliyette bulunduğu, taraflar arasında 6502 sayılı yasa kapsamında kalan bir ilişkinin mevcut olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda davacı, yasanın 3. maddesinde belirtilen “tüketici” tanımına girmemektedir. Hal böyle olunca, uyuşmazlığın çözümü genel mahkemelerin görevi içerisindedir. Görevle ilgili düzenlemeler kamu düzenine ilişkin olup, taraflar ileri sürmese dahi yargılamanın her aşamasında re'sen gözetilir. O halde, mahkemece, davaya genel mahkeme sıfatıyla bakılması gerekirken, yazılı şekilde Tüketici Mahkemesi sıfatıyla bakılarak hüküm tesisi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir.*”, Y 13 HD, E 2018/1670, K 2018/6958, T 20.06.2018.

⁵⁸ “*Bu açıklamalar ışığında somut olaya bakıldığında ise; 6502 sayılı Kanunun 70 inci maddesinin üçüncü fıkrası gereğince tüketici hakem heyeti kararlarına karşı ancak tüketici mahkemeleri nezdinde itiraz olunabileceğinden Mahkemece davaya tüketici mahkemesi sıfatıyla bakılması yerinde ise de, tarımsal sulama aboneliği üzerinden verilen hizmetten yararlanan davacı tüketici olmadığından olayda 6502 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanabilmesi mümkün olmadığı gibi söz konusu uyuşmazlığa tüketici hakem heyetinin bakma yetkisi de bulunmamaktadır.*”, Y 3 HD, E 2023/1367, K 2023/3066, T 02.11.2023. İlgili diğer kararlar için bkz “*Somut olayda; taraflar arasında tarımsal sulama abonelik sözleşmesinin, mesleki faaliyet için yapıldığı, davacının mesleki amaçla hareket eden çiftçi, davalı şirketin ise elektrik hizmeti sunan konumunda olup, taraflar arasındaki ilişki 6502 sayılı Kanun kapsamı dışında kaldığı anlaşılmakla uyuşmazlığın genel hükümlere göre 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde görülüp, sonuçlandırılması gerekmektedir.*”, Y 20 HD, E 2016/9003, K 2016/8400, T 04.10.2016, “*Buna göre, tarımsal sulama aboneliği üzerinden verilen hizmetten yararlanan davalının, yukarıda açıklandığı üzere tüketici olmadığı, dolayısıyla olayda 4077 sayılı kanun hükümleri yerine genel*

zirai faaliyeti meslek kapsamında yürüten çiftçilerce gerçekleştirildiği ihtimali düşünülse de, somut uyuşmazlıklarla ilgili değerlendirmeler yapılırken profesyonel girişimci karşısında yer alan sözleşme tarafının ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket etmesi ihtimali dikkate alınmalıdır. Başka bir anlatımla zirai amaçla gerçekleştirilen hukuki işlemlerin özelliği göz önüne alınarak, söz konusu işlemlerde tarafların ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket etme ihtimali değerlendirilmelidir.

IV. ZİRAİ AMAÇLA GERÇEKLEŞTİRİLEN HUKUKİ İŞLEMLERİN TÜKETİCİ İŞLEMİ OLMASI HALİNDE ORTAYA ÇIKAN UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜ

Zirai amaçla gerçekleştirilen bir hukuki işlem tüketici işlemi mahiyetini taşıyorsa, bu işleme uygulanacak hükümler TKHK kapsamında tespit edilmelidir. Öte yandan bu işlem aynı zamanda bir ticari iş ya da adi iş mahiyetine sahip olabilir. Zira TKHK m 83'e göre taraflardan birisinin tüketici olması hâlinde bu işlemle ilgili başka kanunlarda bir düzenleme yer alması bu işlemin tüketici işlemi sayılmasına ve işleme TKHK'nin uygulanmasına engel değildir. Ancak TKHK'de konuyla ilgili bir düzenleme olmadığı durumlarda genel hükümler uygulanır. Bir işleme genel hükümlerin uygulanması da işlemin tüketici işlemi olma niteliğini değiştirmez. O halde zirai amaçla gerçekleştirilen hukuki işlemin tüketici işlemi olması ihtimali dikkate alınmalı ve işlem tüketici işlemi mahiyetini taşıyorsa öncelikle TKHK uygulanmalıdır. TKHK'de konuyla ilgili bir hüküm olmadığı hallerde ise genel hükümlere göre çözüm bulunmalıdır (TKHK m 83/I). Zirai amaçla gerçekleştirilen hukuki işlem tüketici işlemi ise her durumda uyuşmazlığın çözümü tüketici uyuşmazlığı çözüm yöntemine göre gerçekleştirilmelidir.

hükümlerin uygulanacağı ortadadır. Buna bağlı olarak, ihtilafa tüketici hakem heyetinin bakma yetkisi ve görevi bulunmamaktadır.", Y 3 HD, E 2015/718, K 2015/18857, T 25/11/2015. Aynı yönde: Y 20 HD, E 2016/4756, K 2016/7408, T 22.6.2016 ve Y 3 HD, E 2022/673, K 2022/1831, T 03.03.2022. Mesken aboneliği ile tarımsal sulama aboneliğinin ayırt edilerek karar verilmesi gerektiği yönünde: "Her ne kadar mahkemece davalının nolu mesken aboneliğine ilişkin vermiş olduğu karar Hukuk Genel Kurulunun aynı konuya ilişkin 21.05.2014 günlü ve 2013/7-2454 E.-2014/679 K.sayıli kararı ve Dairemizin yerleşmiş ve kararlılık kazanmış uygulamasına uygun ise de; davaya konu Hakem Heyeti kararında ve mahkeme kararında dava konusu tarımsal sulama ve mesken abonelikleri yönünden bir ayrıma gidilmemesi kararın infazında tereddüt oluşturacak mahiyettedir. Bu nedenle mahkemece; dava konusu abonelikler nedeniyle tahsil edilen kayıp kaçak bedelinin mesken ve tarımsal sulama abonelikleri yönünden ayrıştırılarak davanın aydınlatılması ve sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.", Y 3 HD, E 2015/5861, K 2016/6279, T 21.04.2016. Aynı yönde başka bir karar için bkz "Somut olayda 2. Asliye Hukuk Mahkemesince verilen kabul kararı Yargıtay 3. Hukuk Dairesince "dava konusu aboneliklerden 412419 (1412419) nolu aboneliğin ticarethane aboneliği, 45754 (1457546) nolu aboneliğin ise şantiye aboneliği olması nedeniyle görevsizlik kararı verilerek dosyanın asliye ticaret mahkemesine gönderilmesine, 3142725 (1342725) nolu aboneliğin ise tarımsal sulama aboneliği olması nedeniyle yargılamanın aynı mahkemede sürdürülerek, 6719 sayılı Kanun ile getirilen yasal düzenlemelere ilişkin değerlendirme yapılmak suretiyle sonuca uygun bir karar verilmesi" denilerek bozulmuştur. Dosya kapsamında ... 3. Asliye Ticaret Mahkemesince dava konusu 1342725 nolu tarımsal sulama aboneliği yönünden tefrik edilerek görevsizlik kararı verildiği, bu durumda davaya bakma görevinin 2. Asliye Hukuk Mahkemesine ait olduğu özel dairenin kabulündedir. Özel Dairenin bozma kararının mahkemeleri bağlayıcılığı özelliği vardır.", Y 20 HD, E 2017/9029, K 2017/7483, T 09.10.2017. Lexpera- Hukuk Bilgi Sistemi.

Tüketici hukuku esas itibarıyla zayıf konumda kabul edilen tüketicinin korunması için geliştirilen bir hukuk dalıdır. Tüketicinin korunmasına yönelik hükümleri bünyesinde barındıran TKHK, tüketici lehine nisbi emredici hükümler ihtiva etmektedir. Zirai amaçla gerçekleştirilen bir hukuki işlem tüketici işlemi niteliğindeyse bu işlemle ilgili ortaya çıkan hukuki uyumsuzluk da tüketici uyumsuzluklarının çözüm mercilerinde sonuca bağlanmalıdır. Örneğin hobi amaçlı bahçede üretim yapan bir kişi bu üretim faaliyetinde kullanmak üzere yapı marketten aldığı bir ürünün ayıplı çıkması hâlinde tüketici uyumsuzluğu çözüm yoluna müracaat etmelidir.

Arabuluculuk kurumu Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (HUAK⁵⁹) kapsamında düzenlenmiştir. HUAK m 1/II'ye göre: *“Bu Kanun, yabancılık unsuru taşıyanlar da dâhil olmak üzere, ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden doğan özel hukuk uyumsuzluklarının çözümlenmesinde uygulanır. Şu kadar ki, aile içi şiddet iddiasını içeren uyumsuzluklar arabuluculuğa elverişli değildir.”* Tüketici uyumsuzlukları da genel olarak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri bir alacakla ilgilidir. Bu bağlamda kural olarak tüketici işlemi mahiyetinde olan zirai amaçla gerçekleştirilen işlemler için ihtiyari arabuluculuğa başvurma imkânı mevcuttur.

Tüketici uyumsuzluklarının çözümüyle ilgili olarak TKHK m 73/A ihdas edilmiştir. Buna göre kural olarak tüketici mahkemelerinde görülen davalar için arabulucuya başvurmak dava şartıdır. Tüketici hakem heyetinin görevine giren uyumsuzluklar, tüketici hakem heyetine yapılan itirazlar, TKHK m 73/VI ve m 74'te belirtilen davalar ile taşınmazın aynına ilişkin davalar zorunlu (dava şartı) arabuluculuk kurumunun kapsamı dışındadır. Bu bağlamda zirai amaçla gerçekleştirilen bir tüketici işleminde uyumsuzluk –uyumsuzluk konusu TKHK m 73/A/I'de belirtilen istisnalardan biri olmamak koşuluyla- konusunun değeri güncel parasal sınır olan 104.000 TL ve üzerinde ise önce dava şartı arabuluculuk yolu tüketilmelidir. Zirai amaçla gerçekleştirilen hukuki işlem tüketici işlemi mahiyetinde değilse ortaya çıkan uyumsuzluk genel mahkemelerde ya da ticaret mahkemelerinde çözüme kavuşturulmalıdır.

SONUÇ

Kanun koyucu tüketici işlemi tanımlarken amaç unsurundan hareket etmiştir. Bu nedenle bir hukuki işlemin tüketici işlemi sayılıp sayılmayacağı belirlenirken o işlemi yapan taraflardan birisinin ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket etmesi ve işlemin diğer tarafının ise ticari veya mesleki amaçlarla tüketiciye mal veya hizmet sunması hususları değerlendirilerek bir karara varılması icap etmektedir. Tüketiciye ticari veya mesleki amaçlarla mal veya hizmet sunan taraf çoğu zaman kolaylıkla anlaşılabilir. Öte yandan işlemin diğer tarafının tüketici sayılması için gerekli unsurları taşıyıp taşımadığı sorunu ise bazı hallerde çözümlenmesi zor bir hal almaktadır. Zira kanun koyucunun işaret ettiği şekilde amaç unsurundan yola çıkarak sözleşmenin tarafının tüketici olduğu tespit edilecektir. Amaç kavramı soyut bir nitelik taşımaktadır. Ancak somut olay incelenmeli ve profesyonel girişimci karşısında sözleşmeye taraf olanın amacı somutlaştırılmalıdır.

⁵⁹ 7.6.2012 tarih ve 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (RG 22.6.2012/28331).

Zirai amaçlarla hareket eden sözleşme tarafının da tüketici olması ihtimalinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

“Zirai amaç” kavramının TKHK’de yer almaması, kanunun kendi içerisinde tutarlılığını sağlaması açısından uygun bir düzenleme olmuştur. Bununla birlikte, zirai faaliyet yürütenlerin de tüketiciler gibi zayıf bir ekonomik konumda oldukları göz önünde bulundurulmalıdır. Kanun koyucunun koruduğu tüketicilerin sosyoekonomik yapısı ile ticari işletme genişliğinde işlem yapmayan çiftçilerin ve zirai faaliyet yürütenlerin çoğunluğunun benzer olduğu iddia edilebilir. Bu nedenle, TKHK’de bir değişiklik yapılmasa da, çiftçilerin hukuki işlemler bakımından özel olarak korunduğu bir düzenlemenin getirilmesi düşünülebilir. Mevcut kanuni düzenleme kapsamında da “zirai amaç” tek başına bir hukuki işlemin tüketici işlemi sayılmasına engel teşkil etmemelidir. Çiftçilerin mesleki faaliyetleri dışında zirai amaçla gerçekleştirdikleri hukuki işlemlerin de tüketici işlemi olarak kabul edilmesi mümkündür. Çiftçilerin zirai amaçla hukuki işlemlere taraf olmaları, mesleklerinden kaynaklı olarak değerlendirilmelidir; bu nedenle, çiftçilerin zirai amaçla gerçekleştirdikleri ve bir mal veya hizmet edindikleri hukuki işlemin tüketici işlemi olduğunu iddia etmeleri durumunda bunu ispat etmeleri gerekir. Ayrıca, zirai faaliyetin meslek faaliyeti dışında da yapılabilmesi mümkündür. Dolayısıyla, zirai amaç her durumda meslek faaliyeti kapsamında değerlendirilmemeli, bu durumun aksinin de mümkün olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akçaal M, *Eşya Hukuku* (Yetkin Yayınları 2021)
- Akipek J, Akıntürk T ve Ateş D, *Eşya Hukuku* (2. bs, Beta Yayınevi 2018)
- Akipek Öcal Ş ve others, *Tüketici Hukukunda Uzman Arabuluculuk* (Şebnem Akipek Öcal ve Abdulkerim Yıldırım ed, Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı 2021)
- Akipek Öcal Ş ve Kara İ, *Tüketici Hukuku Ders Kitabı* (2. bs, Yetkin Yayınları 2023)
- Akıntürk T, *Eşya Hukuku* (Beta Yayınevi 2009)
- Al Kılıç Ş, ‘The Issue Of The Competent Court In Negotiable Instruments That Are Executed/Allegedy Executed Due To Consumer Transaction’, *Asoscongress 7. Uluslararası Hukuk Sempozyumu* (Asos Yayınevi 2021)
- Altaş H, *Medeni Hukuk Başlangıç Hükümleri (TMK m. 1-7)* (Yetkin Yayınları 2018)
- Antalya OG, *Eşya Hukuku Giriş Temel Kavramlar Genel İlkeler*, Sayı 1 (Legal Yayınevi 2017)
- , *Medeni Hukuk (Giriş - Temel Kavramlar - Başlangıç Hükümleri)*, Sayı 1 (3rd edn, Seçkin Yayınevi 2019)
- Aslan İY, *6502 Sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku* (4. bs, Ekin Yayınevi 2014)
- Ayan M, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (11. bs, Seçkin Yayınevi 2016)
- Aydoğdu M ve Kahveci N, *Tüketici Hukuku Dersleri* (Adalet Yayınevi 2021)
- Bahtiyar M ve Biçer L, ‘Adi İş / Ticari İş / Tüketici İşlemi Ayrımı ve Bu Ayrımın Önemi’ (2016) 22 Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Cevdet Yavuz’a Armağan) 391
- Baygın C ve Nar A, *Medeni Hukuk Dersleri- I Başlangıç Hükümleri ve Kişiler Hukuku* (4. bs, Yetkin Yayınları 2023)
- Çabri S, *Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi* (2. bs, Adalet Yayınevi 2021)
- Canbolat F, ‘Hukuki İşlemlerde “Amaç” (2012) 20 Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 61
- Çelikel AY, ‘Ön Ödemeli Konut Satış Sözleşmesi’ (Doktora, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2022)
- Deniz Dinar B, ‘6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Kapsamında Taksitle Satış Sözleşmesi’ (Yüksek Lisans, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2019)
- Doğan Ö, ‘Tüketici Senetleri’ (2018) 76 Ankara Barosu Dergisi 113

- Eren F, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (25. bs, Yetkin Yayınları 2020)
- Ertuş Ş, *Eşya Hukuku* (Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi 2012)
- Esener T ve Güven K, *Eşya Hukuku* (8. bs, Yetkin Yayınları 2019)
- Gümüş MA, *Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri* (Yetkin Yayınları 2021)
- İlgün C, ‘Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin Son Uygulamalarına Göre Tüketici Hakem Heyetlerinin Görev Alanı’ (2015) 10 Terazi Hukuk Dergisi 86
- İnal HT, *Tüketici Hukuku*, (3rd edn, Seçkin Yayınevi 2014)
- İnan AN, *Türk Hukukunda İlan Suretiyle Yapılan Vaadler* (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınlarından No: 154 1961)
- Kandemir B, *Taksitle Satış Sözleşmelerinde Tüketicinin Korunması* (Seçkin Yayınevi 2021)
- Kara İ, *Tüketici Hukuku* (3rd edn, Yetkin Yayınları 2023)
- Karagöz ÖY, ‘Avrupa Birliği ve Türkiye’de Tüketici Hakları Mevzuatının Karşılaştırmalı Analizi’ (Yüksek Lisans, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2009)
- Kavak Y, *Medeni Hukukun Temel Kavram ve Kurumları* (2. bs, Legal Yayınevi 2019)
- Kılıçoğlu AM, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (17. bs, Turhan Kitabevi 2013)
- , *Eşya Hukuku* (Turhan Kitabevi 2021)
- Oğuzman MK ve Barlas N, *Medeni Hukuk* (21st edn, Vedat Kitapçılık 2015)
- Oğuzman MK ve Öz T, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Sayı I (14. bs, Vedat Kitapçılık 2016)
- Oğuzman MK, Seliçi Ö ve Oktay-Özdemir S, *Eşya Hukuku* (22. bs, Filiz Kitabevi 2020)
- Özsoy R, ‘6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Ayıplı İfa ve Sonuçları’ (Yüksek Lisans, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2019)
- Özuysal N, ‘Genel İşlem Şartları ve Satım Sözleşmesinde Yer Alan Haksız Şartlar’ (Yüksek Lisans, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2011)
- Serozan R, *Medeni Hukuk Genel Bölüm Kişiler Hukuku* (4. bs, Vedat Kitapçılık 2013)
- Sirmen L, *Eşya Hukuku* (10. bs, Yetkin Yayınları 2022)
- Türkoğlu SÖ, ‘Tüketici İşlemlerinde Kefalet Sözleşmesi’ (Yüksek Lisans, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2019)
- Zevkliler A ve Özel Ç, *Tüketicinin Korunması Hukuku* (Seçkin Yayınevi 2016)